

FRED VOSDIRECTEUR MONUMENTENWACHT
NEDERLAND

De Monumentenwacht

ontstaan, verleden, heden, toekomst

Onderhoud

Onderhoud aan gebouwen is er natuurlijk altijd geweest. Bij de St Jan in 's-Hertogenbosch kende men in de 15e eeuw al een ploeg die tijdens de bouw van de kerk het voltooide gedeelte controleerde en de noodzakelijke reparaties verrichtte.

In Amsterdam kende men De Fabrieksambt. Een soort Openbare Werken werkzaam vanaf het begin van de 17e tot het midden van de 19e eeuw. Vanuit De Fabrieksambt kwamen grote opdrachten zoals voor de bouw van de Zuider-, Wester- en Noorderkerken, de bouw van torens zoals de Munttoren en de Jan Roodepoortstoren. Maar door deze organisatie werd ook het onderhoud aan kerken, woonhuizen, kademuren en bruggen geregeld en uitgevoerd.

Monumentenlijst

In de 19e eeuw verslaptte om allerlei redenen de aandacht voor oude bouwwerken en daarmee ook de aandacht voor het onderhoud ervan, vaak met verval en sloop als gevolg. Reacties kwamen er eind 19e en begin 20e eeuw met de oprichting van Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond (1899), Bond Heemschut (1910) Vereniging Hendrick de Keyser (1918), Vereniging De Hollandsche Molen (1923). De overheid was inmiddels ook wakker geschud en ging geleidelijk over tot het verstrekken van subsidies voor het herstel van gebouwen van waardevolle architectuur.

Inventarisatie

Nadat de Monumentenwet in 1961 tot stand was gekomen volgde een landelijke inventarisatie van rijksmonumenten die tot 1969 heeft geduurd. Een hele klus die uiteindelijk leidde tot zo'n 48.000 beschermde monumenten. Interessant is te melden dat slechts 5,2% van

De Monumentenwacht is een niet meer weg te denken organisatie die sterk heeft bijgedragen aan het in stand houden van menig monument en doet dat nog steeds. De Monumentenwacht heeft de zorg voor monumenten een ander gezicht gegeven. De monumentenzorg is mede daardoor aan het veranderen van een curatieve naar een preventieve zorg. Maar hoe en wanneer is het begonnen? Er was een lange aanloop. Hoe heeft het zich ontwikkeld en hoe ziet de toekomst eruit?

1 - INTERIEURINSPECTIE BURGERWEESHUIS ZIERIKZEE

de eigenaren bezwaar maakte tegen de plaatsing van hun eigendom op de rijksmonumentenlijst. Subsidies voor het herstel van monumenten, nog altijd een gunst en niet gekoppeld aan die lijst, werden verleend, maar het onderhoudsvraagstuk kwam niet aan de orde.

Monumentenwacht

Walter Kramer, destijds rayonarchitect Friesland en Groningen (daarvoor Noord-Brabant) bij de toenmalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg hield zich intensief bezig met het vraagstuk van het onderhoud van historische bouwwerken. Restauraties van zo'n 10 jaar eerder waren eigenlijk al weer aan een nieuwe restauratie toe. Kerkeigenaren voelden zich niet verantwoordelijk en voor de Rijksdienst gold dat zij eigenlijk al voldoende (financiële) inspanning hadden geleverd. Uit zo'n feitelijke patstelling is de Monumentenwacht ontstaan. Y. Schakel directeur van het Restauratiebouwbedrijf Schakel uit Exmorra stelde met Walter Kramer voor samen een monumenten inspectie dienst, een monumentenwacht, te starten. De naam was er opeens en er

werd besloten over te gaan tot het oprichten van een stichting. Op 23 februari 1973 werd de stichtingsakte ondertekend. De inhoud was simpel.

Artikel 1. De stichting draagt de naam 'Stichting Monumentenwacht Nederland' en is gevestigd te Amersfoort.

Artikel 2. De stichting stelt zich ten doel door het nemen van preventieve maatregelen mogelijk verval van historische bouwwerken te voorkomen.

Artikel 3. De stichting tracht dit doel te bereiken door:

– een regelmatige inspectie van deze gebouwen waarbij gelet zal worden op achterstand in het onderhoud en met name op lekkages en/of inwatering.

– het zo nodig doen verrichten van kleine herstellingen en werkzaamheden, indien het onder a genoemde wordt geconstateerd.

het zo nodig verrichten van andere kleine werkzaamheden die strekken tot het behoud van het bouwwerk.

Alles zonder dat het behalen van winst of andere commerciële oogmerken door de stichting worden beoogd.

2a – ONTWIKKELING AANTAL AANGEMELDE OBJECTEN EN AANTAL MEDEWERKERS

AANTAL	1978	1983	1988	1993	1998	2003	2008
– Aangemelde objecten	1.523	3.997	7.131	10.133	12.500	15.000	20.000
– Medewerkers	10	30	52	72	90	115	150

2b – ALGEMENE KENGETALLEN VAN DE ELF MONUMENTENWACHTEN

AANTAL	GRO	FRI	DRE	OVFL	GEL	UTR	NHO	ZHO	ZEE	NBR	LIM	TOT.
– objecten	665	1.625	547	1.570	2.556	2.288	2.828	2.742	947	2.153	1.481	19.402
– uitgevoerde inspecties	308	1.090	214	479	1.300	983	1.479	1.325	610	1.562	1.966	11.316
– monumentenwachters (ft)	4	8,8	5	10	16	14	10	11	7,8	16,8	6,4	110,1
– inspectie-bussen en bedrijfswagens	3	5	3	6	9	8	9	8	4	9	5	69

De stichting leasde een inspectiebus en kon van Schakel twee vakbekwame mensen huren. Tijdens een gesprek met C.J. Kreb, werkzaam bij de Provinciale Griffie in Groningen werd het idee uitgewerkt om naast de landelijke stichting per provincie een provinciale Monumentenwacht op te richten. Met provinciale Monumentenwachtbesturen en wachters zou niet alleen duidelijker per provincie kunnen worden gewerkt, maar ook het typisch ‘monumenten eigene’ waardoor iedere provincie zich wel kenmerkt, zou beter kunnen worden behartigd. Ook dat lukte en de eerste twee provinciale besturen (Friesland en Groningen) werden geïnstalleerd.

Start

Op 23 maart 1963, een maand na de oprichting, werd tijdens een bijeenkomst in de aanwezigheid van de toenmalige staatssecretaris H.J.L. Vonhoff de eerste symbolische inspectie verricht.

In de toespraak van Walter Kramer staan de volgende interessante passages:

Het is niet zomaar dat deze stichtingen zijn opgericht. Tussen de 60 en 70% van het aantal restauraties heeft betrekking op een vorm die te maken heeft met achterstallig of nalatig onderhoud.

‘Het tijdig voorkomen en constateren van gebreken is een tot nu toe ontbrekend gegeven geweest. De Monumentenwacht is daarom opgericht met het doel door het nemen van tijdige en preventieve maatregelen verval van historische bouwwerken in te dammen of mogelijk te voorkomen.

De stichting zal zich de eerst komende tijd beperken tot kerkgebouwen. Mocht blijken dat er in een behoefte wordt voorzien dan zullen hierna ook de molens, de staten, stinsen en

borgen en in de toekomst ook de stads- en dorpswoningen aan bod komen.

Ook een gerestaureerd gebouw moet geregeld worden geïnspecteerd wil na enige jaren niet weer het proces aanvagen dat leidt tot nieuwe restauratie.’

De eerste werkzaamheden

De Monumentenwacht kwam op gang. Een moderne servicewagen, de inspectiebus, werd ingericht met alle materialen noodzakelijk voor kleine reparaties (dakpannen, leien, lood), een werkbank, gereedschappen en later computer etc. en werd bemensd door twee monumentenwachters.

De wijze waarop zou moeten worden geïnspecteerd, gerapporteerd en vastgesteld wat kleine reparaties zijn, die strekken tot het behoud van het monument, het werd uitvoerig besproken en in de begintijd vaak pragmatisch uitgetoet. Wat nu algemeen goed is, moest toen nog vorm krijgen.

Besloten werd met de eigenaar per object een jaarabonnement af te sluiten. Naast deze kosten werden voor een inspectie een (goedkoop) uurloon in rekening gebracht. De aanstelling van wachters verliep probleemloos. We moeten ervaren vaklieden hebben, schapen met vijf poten, was daarbij het adagium. Inmiddels hadden de besturen besloten dat het beter was de Monumentenwacht los te koppelen van het restauratiebedrijf: de wacht moest een neutraal instituut zijn in beoordeling, rapportage en adviezen. Dat geldt trouwens nog.

Eind 1978 waren er al in negen provincies Monumentenwachten opgericht en werkzaam. Het groeide in een opvallend tempo en was uiteindelijk in alle provincies paraat. Later voegde zich daar de Archeologische Monumentenwacht Nederland bij.

De minister van CRM, mr. H.W. van Doorn, zei bij de oprichting van Monumentenwacht Noord-Brabant in 1975: De Monumentenwacht voorziet niet in een dringende behoefte, maar in een schreeuwende noodzaak.

Eind 1975 waren er 10 monumentenwachters in dienst: 2 in Friesland, 2 in Drenthe en Groningen, 2 in Utrecht, 2 in Zeeland en 2 in Noord-Brabant.

Vijf jaar na de oprichting werd in een becijfering de voorzichtige conclusie getrokken dat door de inspecties en klein onderhoud fl. 7.000.000,- (€ 3.200.000,-) aan bouwkosten was bespaard. Geëxtrapoleerd naar 2010 zou dat nu om enige honderden miljoenen gaan! Wat aan cultuurhistorische, bouwkundige en bouwkunstige waarden was bespaard is niet in geld uit te drukken.

Prins Bernhard Cultuurfonds

Een aparte vermelding is hier op z'n plaats voor het Prins Bernhard Cultuurfonds. Na een korte leaseperiode heeft het fonds de kosten van een inspectiebus gefinancierd. Ook heeft het fonds in alle provincies de aanschaf van de bus bekostigd en doet dat nog steeds.

Decentralisatie

De Monumentenwacht is landelijk begonnen vanuit een centrale plek in Amersfoort. De wachters waren daar in dienst, maar werkten regionaal. Half jaren tachtig werd er bij het Rijk en daardoor ook in de Tweede Kamer gediscussieerd over de decentralisatie van het welzijnsbeleid.

Bij die discussie is op enig moment ook de Monumentenwacht betrokken geraakt. De uitkomst van langdurig overleg was, dat iedere provincie verantwoordelijkheid ging dragen voor een eigen provinciale monumentenwacht, met een eigen apparaat, een eigen

3/4 – BOVEN: INSPECTIE JACHTSLOT ST. HUBERTUS / MIDDEN: DE KUNST VAN HET ABSEILEN.

5 – INSPECTIE CONSTRUCTIE VAN DE KAP ST. JORISKERK AMERSFOORT.

bestuur. De koepelorganisatie Monumentenwacht Nederland bleef in stand met behulp van een rijksbijdrage en een bijdrage van de deelnemende stichtingen. De provincies ontvingen van het rijk een extra (niet gelabelde) donatie aan het provinciefonds, de monumentenwachten ontvingen een subsidie van hun provincie (meer taken, meer geld) en de andere geldstroom bestond uit de bijdragen van de abonneehouders.

Achteraf is altijd gemakkelijk oordelen. Maar terugkijkend had het rijk moeten decentraliseren onder het formuleren van kwaliteitseisen, monitoring, bijstelling, evaluatie, verantwoording. Dat is niet gebeurd en het effect daarvan is dat er een behoorlijk verschil tussen de monumentenwachten is ontstaan. Niet in de kwaliteit. Die is vastgelegd. In het Inspectiehandboek, in de wijze van inspecteren, in het opleidingsplan, in onze eigen unieke basiscurriculum voor de monumentenwachter, in een regelmatige controle op die kwaliteit.

Neen, de verschillen zijn ontstaan op het gebied van de subsidiering, op het gebied van de verbrede dienstverlening, dus ook op de wijze waarop een provinciebestuur de monumentenwacht inschakelt bij de zorg voor het cultureel erfgoed.

Groei

In 1973 werd het landelijk instituut Monumentenwacht opgericht. In 1978 zijn er 1523 objecten aangemeld. In 1993 ruim 10.000 en in 2010 meer dan 20.000 objecten. De laatste drie jaar een landelijke groei van zo'n 500 objecten per jaar. *Tabel 1* laat het verloop zien.

In *tabel 2* wordt de groei in medewerkers weergegeven. 10 in 1978 en anno 2010 meer dan 150.

Een interessante vraag is natuurlijk hoe het aantal aangemelde objecten zich verhoudt tot het totale aantal monumenten. Anders gezegd, welk aandeel hebben de monumentenwachten van de potentiële markt. En dus ook: welk aandeel is in principe nog te veroveren. De antwoorden zijn helaas iets ingewikkelder dan op het eerste gezicht denkbaar is.

In het algemeen geldt dat de Nederlandse Monumentenwachten gemiddeld ca. 25% van alle als monument aangewezen objecten inspecteren. Het gaat hierbij om ruim 50.000 rijksmonumenten, een kleine 1000 provinciale monumenten en ca. 40.000 gemeentelijke monumenten. Ook de objecten uit beschermde stads- en dorpsgezichten behoren hiertoe. Een complicatie is dat de registratie van monumenten niet overal gelijk is.

Soms is onder een nummer een complex van diverse gebouwen en bijgebouwen opgenomen, soms heeft elke historische tuinvaas een eigen nummer. Daarom moet een ruime marge worden aangehouden. Overigens kunnen de afzonderlijke monumentenwachten wel gedetailleerde informatie geven over de samenstelling (en uiteraard ook over de toestand) van hun objectenbestand.

Daarnaast kan het Monumentenwacht aandeel behoorlijk variëren per landsdeel en zeker per type object. Zo is bekend dat de provincies Friesland en Drenthe duidelijk bovengemiddeld scoren. Ook zijn met name rijksmonumentale kerkelijke gebouwen, kastelen, instellingen en molens veel vaker bij de Monumentenwacht aangesloten dan monumentale woonhuizen en (woon)boerderijen. In de eerstgenoemde groep ligt de score globaal tussen de 60 en 90%, in de tweede rond de 20%.

Op het gebied van woonhuizen e.d. zijn in principe dus veel klanten te winnen. Vaak vormt de aankoop van een monumentaal pand een goed moment om binnen te komen. Monumentenwacht kan door middel van een aankoopkeuring snel en ter zake kundig duidelijk maken waar de eigenaar aan begint.

Overigens heeft de Monumentenwacht als inbreng in de discussie rond de modernisering monumentenzorg ingebracht dat de Monumentenwacht het cultureel erfgoed uitstekend kan monitoren. Wanneer het Rijk zou besluiten op een rijksmonument een abonnement op de monumentenwacht verplicht te stellen, ga je met de dekking richting 100%. Op de monitoringsgegevens kan het Rijk dan volstrekt vertrouwd budgettaire sturen.

In december 2009 heeft minister Plasterk de Tweede Kamer geïnformeerd over de eerste nulmeting over de staat van het gebouwde erfgoed. Ruim 81% van de 11.500 rijksmonumen-

ten die in 2008 door de Monumentenwacht op hun bouwkundige staat zijn geïnspecteerd, verkeert in redelijke tot goede staat. Momenteel zijn de provinciale wachten bezig met het in kaart brengen van de gegevens van 2009. Tevens verrichten de Monumentenwachten in opdracht van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een aselechte steekproef onder zo'n 400 rijksmonumenten die geen abonnement hebben bij de Monumentenwacht, zeg maar een conditiemeting.

Filosofie Monumentenwacht

Wat is er nu zo bijzonder aan de Monumentenwacht? Zo bijzonder dat er naast de belangstelling in Nederland er wereldwijd navolging van het concept is. Al lang geleden heeft dat geleid tot de oprichting van de Monumentenwacht Vlaanderen, de Denkmalschutz in Duitsland. Engeland heeft onderdelen van het denken overgenomen en in tal van landen zoals Hongarije, Denemarken, Zweden, Finland, Frankrijk, Italië heeft men inzage/uitleg over het concept gehad. Dat heeft er enige jaren geleden toe geleid dat de Monumentenwacht een prestigieuze prijs van de Europese Commissie/Europa Nostra uit handen van de Prins-gemaal van Denemarken heeft mogen ontvangen.

Het bijzondere van de Monumentenwacht is het motto dat preventief werken in feite betekent dat voorkomen beter is dan genezen. Preventie door periodiek inspecties levert een schat aan informatie op. Ook een bewustwording bij eigenaren van het belang van regelmatig onderhoud. De voordelen van de werkwijze is het verlengen van restauratiecycli voor monumenten, eigenlijk zelfs een uitwerking van het nieuwe Instandhoudingbeleid. Je behoudt authentieke constructies, zoals kappen, stucplafonds en betimmeringen. Het doel van inspecties is gericht op onderhoud, het registreren van de aanwezige gebreken en anticiperen op wat er binnen 5 tot 10 jaar gaat komen. Uiteraard wordt dat zo nodig een prijskaartje aan gehangen. Kleine reparaties tijdens de inspecties zijn gemeengoed geworden. Het primaire doel is het wind- en waterdicht achterlaten. Het inspectierapport is door de Rijksdienst erkend als 0-meting.

Voorbeelden

Er zijn voorbeelden te over, waarbij het aantoonbaar is, dat door de jarenlange inspectie van de Monumentenwacht en het investeren van de eigenaar in planmatig onderhoud monumenten goed bijstaan.

Er zijn twee aansprekende voorbeelden. Allereerst het Openluchtmuseum in Arnhem.

Dankzij de inspectierapporten van de Monumentenwacht is de staat van het onderhoud

6 – IN DE BEGINFASE. LINKS: WACHTERS MOGEN GEEN HOOGTEVREES HEBBEN RECHTS: EERSTE INSPECTIEBUS OVERIJSEL (1984)

7 – HALSBREKENDE TOEREN BIJ MOLENINSPECTIE MAARTENSDIJK ZEELAND.

helder in kaart gebracht. Reden voor de Rijksoverheid c.a. om behoorlijk te investeren in dit museum, ook om daarmee een slechtere situatie te voorkomen.

Het tweede voorbeeld is die van het project 'De Nieuwe Hollandse Waterlinie nader bekijken'. Op basis van een bouwkundige inventarisatie zijn algemene schadebeelden en aanbevelingen geformuleerd door de Monumentenwachten van Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant. Uiteindelijk is hiermee de fundering gelegd voor een forse investering in de Hollandse Waterlinie. De komende jaren worden er honderden miljoenen aan besteed. De totale linie is inmiddels bij de Unesco aangedragen

voor een plaats op de Werelderfgoedlijst.

In totaal zijn 47 fortcomplexen geïnspecteerd. Van ruim 180 objecten is een rapport opgesteld. Op z'n monumentenwachts zijn de constatering van de funderingen en gevels, uitgesplitst naar baksteen, natuursteen, beton, het buitenpleisterwerk, de vensters (houten en gietijzeren/staal) etc. de daken, het interieur en diversen waaronder de bruggen, de bomen, de begroeiing scherp in beeld gebracht.

Archeologische Monumentenwacht

De stichting Archeologische Monumentenwacht Nederland (AMW) is opgericht in 1990

8 – KLEINE REPARATIES AAN DE ORANGERIE ZEEDUIN IN OOSTKAPELLE.

en aangesloten bij Monumentenwacht Nederland.

Het primaire doel van instandhouding is behoud van informatie die in monumenten verborgen ligt. Behoud van sporen en materialen als bron van kennis over onze voorouders en de wijze waarop deze het landschap telkens weer hebben (her)ingericht naar eigen behoefte. Unieke informatie over een periode toen er nog geen of nauwelijks geschreven bronnen waren: onze enige informatiebron is dan het bodemarchief. Daarnaast wordt behoud nagestreefd omwille van de herinnering, en als het zichtbare monumenten zijn, om de belevingswaarde.

Tastbare items uit de landschapsgeschiedenis, net zoals bijvoorbeeld kloosters en kastelen. Behoud op de oorspronkelijke plek (in situ) is een van de kernpunten van het Verdrag van Malta, eind 2007 geïmplementeerd in de nationale wetgeving.

Veel archeologische monumenten zijn in de loop der tijd beschadigd. Door natuurlijke processen als bijvoorbeeld erosie, wortelwerking, dierlijke verstoring en verdroging. Maar veel meer is de mens de schadeveroorzaker geweest: door ontginning van woeste grond, aanplant en oogst van bos, aanleg van wegen etc. Consolidatie, een van de speerpunten van de AMW, is erop gericht bedreigingen van monumenten weg te nemen en bestaande aantastingen te herstellen. Van restauratie is sprake wanneer het om herstel van omvangrijke aantastingen gaat, bijvoorbeeld wanneer een deel van een grafheuvel is afgegraven voor zandwinning. Een ander aspect is de inrichting. Hierbij gaat het om het inpassen van het

9 – MONUMENTENWACHT FRYSLÂN INSPECTEERT A. POPTASLOT.

monument in het landschap en het ontsluiten ervan voor het publiek. Ontsluiten in de zin van het verhaal vertellen, maar soms ook het fysiek toegankelijk maken.

Cultuurhistorische wandel- of fietsroutes laten de recreant kennis maken met de geschiedenis van het regionale landschap.

Al bijna 20 jaar consolideert de AMW zichtbare monumenten. Eerst wordt een Plan van Aanpak opgesteld. In het veld begeleidt de AMW de uitvoering door aannemers. Ook de aanvraag van de benodigde vergunningen zoals monumentenvergunning en kapvergunningen kunnen door de AMW worden verzorgd.

De AMW is betrokken geweest bij het herstel van zo'n 200 complexen. Daaronder natuurlijk veel graf- en urnenheuvels, maar ook landweren en mottes (kasteelheuvels).

Groene Monumentenwacht

Toen in 2009 duidelijk werd dat de Stichting Particulier Historische Buitenplaatsen met ingang van 2011 geen subsidie meer zou ontvangen van het ministerie van LNV heeft een aantal buitenplaatseigenaren de Vereniging

PHB opgericht. Veel van de hoveniers die voor de stichting werkten hebben inmiddels een baan gevonden in het bedrijfsleven. Een aantal stafmedewerkers heeft de mogelijkheden onderzocht om de kennis en kunde op het gebied van onderhoud van historisch groen te behouden en nog breder toegankelijk te maken.

Daartoe is de oprichting van een Groene Monumentenwacht verkend. Vele partijen staan buitengewoon positief tegenover het plan een Groene Monumentenwacht op te richten. Opererend volgens de vertrouwde en succesvolle formule van regelmatig inspecteren, klein herstelwerk uitvoeren, helder rapporteren en toekomstgericht adviseren. Maar dan natuurlijk gericht op het historisch groen op monumentale locaties, buitenplaatsen, begraafplaatsen, oude stadsparken en tuinen e.d. Op 29 april 2010 is de Groene Monumentenwacht opgericht. Er is een businessplan opgesteld en een begroting.

Er zijn inmiddels al zoveel verzoeken om inspectie, advies en groene periodieke instandhoudingsplannen binnengekomen, dat de doelstelling voor 2010 al wordt gehaald en een voor-

schot op die van 2011 al kan worden genomen. In de Monitor Gebouwd Erfgoed 2009, die in december 2009 aan de Tweede Kamer is aangeboden staat vermeld: 'De monitor moet tevens de staat van het groene erfgoed, zoals tuinen en parken, in kaart brengen'.

Daarvoor is de Groene Monumentenwacht, de vanzelfsprekende partner, ondersteund door de kennis, kunde en organisatie van de 'Rode' Monumentenwacht.

Interieurwacht

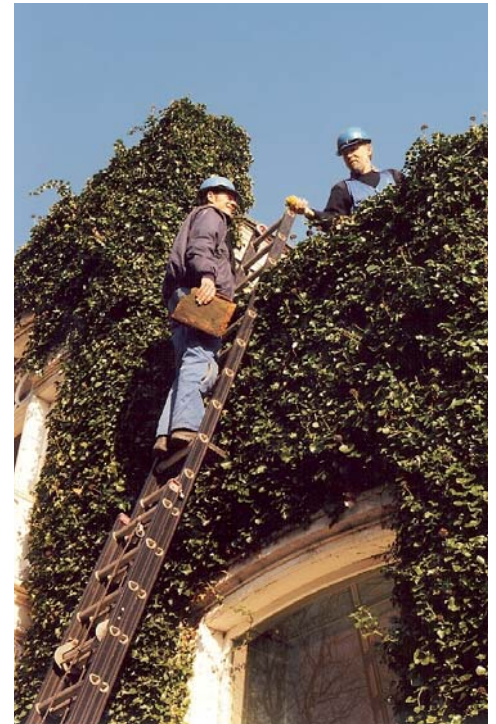
Naast de buitenkant, het archeologisch domein en het historische groen is de binnenkant nog een verwaarloosde poot.

Enige jaren geleden heeft Monumentenwacht Noord-Brabant het voortouw genomen met de indienstneming van een interieurwachter. Belangrijke bron van inspiratie was het onderdeel Monumentenwacht interieur in Vlaanderen. Aanvankelijk is dit gestart als een pilot, maar door de buitengewone resultaten en respons is dit een waardevol onderdeel van Monumentenwacht Noord-Brabant geworden. Mede dankzij de Rijksdienst voor het Cultu-

reel Erfgoed en het Prins Bernhardcultuurfonds wordt momenteel een nota voorbereid, waarin een voorstel wordt gedaan om landelijk een interieurwacht op te zetten. Het rapport wordt op 25 november 2010 aangeboden aan de voorzitter van de IPO (Interprovinciaal Overleg) commissie. Aansluitend daarop wordt een minisymposium georganiseerd.

Een van de conclusies in de nota is dat door achterstallig onderhoud, inadequate adviezen, onoordeelkundige aanpak en een gebrek aan monitoring van de conditie van de interieurs en de klimaatomstandigheden onnodig veel, ja zelfs vaak onherstelbare schade aan dit Nederlands erfgoed wordt toegebracht. Ook wordt er ingegaan op de nut en noodzaak met name voor de publieke zaak.

De instandhouding van interieurs en interieursembles zal substantieel bevorderd kunnen worden door de oprichting van een landelijk dekkend netwerk van interieurwachters bij de provinciale Monumentenwachten. Deze wachters zullen in beginsel meer generalist dan specialist moeten zijn. ■

10 – UITVOERING VAN EEN INSPECTIE DOOR DE MONUMENTENWACHT.

ADC

Maritiem Dé expert in maritieme archeologie.

www.archeologie.nl